

چونکہ عیسای ایشندی نوسری
آب بیابوی کہ بی شکر تھان

HİKÂYE-İ CÂBİR

(İnceleme-Metin-Tıpkıbasım)

کم چنکم بایب او بیدو مہاہ

تا کہ دزم بوندو تہا ای مہ

Hazırlayan

Yard.Doç.Dr. İ. Çetin Derdiyok

نور غرق اول شوقله اخیلانو

سن تہا شا ایلد شہر اوستونا دنگر

Türkoloji Araştırmaları

ال نورم یز بلم کورکده یغما

HİKÂYE-İ CÂBİR

(İnceleme-Metin-Tıpkıbasım)

Hazırlayan
Yard.Doç.Dr. İ. Çetin Derdiyok

Türkoloji Araştırmaları

İÇİNDEKİLER

Kısaltmalar.....	VII
Önsöz.....	IX

GİRİŞ

DİNÎ ESERLER VE HİKÂYELER

A.Dinî Eserler.....	1
B.Dinî Hikâyeler.....	2

BİRİNCİ BÖLÜM

HİKÂYENİN KAYNAKLARI

A.Câbir b. Abdullah.....	5
B.Kaynaklara Göre Hikâye-i Câbir.....	6
a)Sîret-i İbn-i Hişam'da.....	6
b)Hâtemü'l-enbiyâ Hz.Muhammed Aleyhi's-selâm'ın Mûcizeleri'nde.....	8
c)Nehcü'l-Ferâdis'te.....	10
ç)Abdurrahman Câmî'nin Şevâhidü'n-nübüvvesi'nde.....	12
d)Agâh Sırrı Levend'in Divan Edebiyatı'nda.....	15

İKİNCİ BÖLÜM

İNCELEME

A.Hikâye-i Câbir'in İç Yapısı.....	17
a)Olayın Özeti.....	17
b)Kişiler.....	18
c)Motifler.....	21
1)Az bir şeyin veya yiyeceğin çoğalması.....	22
2)Öldükten sonra dirilme.....	27

B.Hikâye-i Câbir'in Dış Yapısı.....	32
a)Nazım biçimi.....	32
b)Vezin.....	32
c)Kafiye.....	41
ç)Söz sanatları.....	45
d)Dil.....	46
e)Anlatım.....	49
C.Hikâye-i Câbir'in Yazım Özellikleri.....	51

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİN VE GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE ÇEVİRİSİ

A.Nüsha Tavsifi.....	56
B.Transkripsiyon Sistemi.....	58
C.Metin.....	60
Ç.Metin günümüz Türkçesine çevirisi.....	73
Sözlük.....	79
Kaynakça.....	83
Tıpkıbasım.....	85

ÖNSÖZ

Câbir, eski edebiyatımızda, özellikle dinî konulu manzum ve mensur eserlerde ensardan olması ve Hz.Peygamber'e yakınlığı nedeniyle adı sıkça anılan bir kişidir. Onun başından geçen olaylar, özellikle eski şiirimizde telmih unsuru olarak karşımıza çıkar.

Adana İl Halk Kütüphanesi'nde bulduğumuz 1710 yılında istinsah edilmiş *Hikâye-i Câbir*, hem mesnevi tarzında yazılmış bir edebî metin hem de eski edebiyatımıza kaynak olabilecek bir eser olması nedeniyle ilğimizi çekti.

Taradığımız belli başlı kataloglar ve kütüphanelerde bu eserin başka bir nüshasını bulamadık. Araştırmalarımız sonucu eski ve yeni kaynaklarda *Hikâye-i Câbir*'e ait bir bilgiye de tesadüf edemedik.

Yalnızca Ağâh Sırrı Levend, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi* adlı eserinde Lâmiî Çelebi'nin bugüne kadar ele geçmeyen mesnevileri arasında *Câbir-nâme*'den de söz eder. Gerek katalogları gerekse Süleymaniye Kütüphanesi gibi bünyesinde yazma eser bulduran belli başlı kütüphaneleri taramamıza rağmen Lâmiî Çelebi'nin de bu eserine rastlayamadık.

Şimdiye kadar bu hikâyeye ilgili olarak yapılmış bilimsel bir çalışma da dikkatimizi çekmedi. Gerçi Hikâyenin Kaynakları bölümünde de görülebileceği gibi Câbir'le ilgili bilgiler, daha çok siyer kitaplarıyla Türk dili ve edebiyatı açısından önem arz eden ve Hz.Peygamber'in mucizelerini anlatan bazı kitaplarda yer alıyordu. Fakat bu bilgilerin bir kısmı, kısa özetler hâlinde ve edebî metin olmaktan uzak görünüyordu.

Bütün bu nedenlere dayanarak. Bu metni, günümüz harflerine çevirmeyi ve incelemeyi plânladık. Başlıca Giriş, Hikâyenin Kaynakları, İncelenme ve Metin bölümlerinden oluşan bu küçük çalışma böylece meydana geldi.

Giriş bölümünde, hikâyenin kaynağı dine bağlı olduğu için edebiyatımıza özgü dinî eserler ve dinî hikâyeler hakkında kısa bilgi vermeye çalıştık. Hikâyenin Kaynakları bölümünde ise, hikâyedeki olayların yer aldığı en eski kaynaklara giderek, olayların özgün biçimlerini ve daha sonra aldıkları durumu görmeye ve karşılaştırmaya gayret ettik. İnceleme bölümünde ise, eser edebî bir metin olarak ele alınmış, metnin iç ve dış yapısı çeşitli yönlerden incelenmiştir. Metin bölümünde, hikâyenin yazma metindeki hareketlere sadık kalınarak hazırlanmış transkripsiyonlu metni yer almaktadır. Ayrıca metnin daha kolay anlaşılabilmesi için, günümüz Türkçesine bir çevirisi yapılmış ve metnin sonuna eklenmiştir.

Bu çalışmadaki amacımız, kültürümüz ve edebiyatımız açısından küçük de olsa değeri olduğunu düşündüğümüz bir edebî metnin gün ışığına çıkmasıdır. Böylece ortaya çıkan bu metin, varlığını daha uzun yıllar sürdürecektir, belki üzerinde başka incelemeler yapılması fırsatı doğacaktır. Elimizden geldiğince sağlıklı bir çalışma ortaya koymaya gayret ettik. Yine de göremediğimiz bazı eksiklerimizin olabileceğini düşünüyoruz. Yalnız bundan sonra yapılacak konuyla ilgili çalışmalar, varsa eksiklerimizin tamamlanması, dil ve edebiyatımız adına bizi mutlu edecektir.

Ayrıca çalışmamız esnasında bilgi ve düşüncelerinden yararlandığımız hocamız sayın Doç.Dr. Mehmet Özmen'e teşekkür ederiz.

I.Çetin DERDİYOK

Adana 5 Mayıs 1998